

Встъпление

"Това никога не бива да се повтори!" – лозунгът, издигнат след победата, стана основа на цялата вътрешна и външна политика на Съветския съюз в следвоенния период. Страната победи в тази най-тежка война, но понесе огромни човешки и материални загуби. Победата струваше 27 милиона човешки жертви, което представляваше 15 % от населението на Съветския съюз преди войната. Милиони хора загинаха на бойното поле, в немските концентрационни лагери, умряха от глад и студ в обсадения Ленинград и в евакуация. Тактиката на "изгорената земя", която се практикува по време на отстъплението от двете воюващи страни, водеше до това, че територията, на която преди войната живееше 40 милиона души, които произвеждаха до 50% от общия национален продукт, лежеше в руини. Милиони хора се оказаха без покрив, живееше в примитивни условия. Страхът от повторение на подобна катастрофа тежеше над нацията. Това предизвика колосални военни разходи, които легнаха като непосилно бреме върху икономиката. На наше, човешко равнище този страх се изразяваше в трупане на запаси от "стратегически" продукти – сол, кибрит, захар, консерви. Аз помня как в детството ми баба ми, преживяла глада на военното време, все се стараше да ме нахрани и много се тревожеше, ако аз отказвах. А ние, децата, родени трийсет години след войната, в игрите си продължавахме да се делим на "свои" и "немци" и първите немски фрази, които научавахме, бяха "хенде хох", "нихт шисен" и "Хитлер капут". Почти във всяка наша къща можеше да се намери спомен за миналата война. Запазил съм бащините си награди и един немски сандък от противогазови филтри, който стоеше в коридора.

Травмата, нанесена от войната, имаше още едно последствие. Опитът по-бързо да се забравят ужасите на войната, да се излекуват раните, а също желанието да се прикрият грешките на ръководството на страната и армията се превърнаха в пропаганда на обезличения образ "на съветския войник, изнесъл на плещите си цялата тежест на борбата с немския фашизъм", възхваля "на героизма на съветския народ". Провежданата политика целеше да бъдат еднозначно трактувани събитията. Като следствие от тази политика спомените на участниците в боевете, публикувани през съветския период, носеха видимите следи на външна и вътрешна цензура. И едва в края на 80-те години стана възможно откровено да се говори за войната. Книгата е създадена на основата на литературно обработени интервюта с ветерани танкисти, събрани през периода 2001–2004 г. Постарал съм се максимално да запазя езика на разказа и особеностите на речта на всеки ветеран. Ще отбележа, че интервюто като източник на информация страда от редица недостатъци, които трябва да се отчитат. Първо, не трябва да се търси в спомените изключителна точност в описаните събития. От онова време са минали повече от шестдесет години. Много от спомените са се слели, някои просто са се изтрили от паметта. Второ, трябва да се отчита субективизмът на възприятията на всеки от разказващите и да не се учудваме на евентуални противоречия между разказите на различните хора и на мозаечната структура, която те създават. Мисля, че искреността и честността на включените в книгата разкази са по-важни, за да разберем хората, минали през ада на войната, отколкото точността на броя на машините, участвали в операцията, или точната дата на събитията.

Стремежът да се обобщи опитът на всеки човек, да се отделят общите черти, характерни за цялото военно поколение, от индивидуалното възприятие на събитията от всеки от ветераните е представен в статиите "Т-34: танкът и танкистите" и "Екипаж на бойната машина". Без да претендират, че дават пълната картина, те въпреки това

позволяват да се проследи отношението на танкистите към поверената им материална част, взаимоотношенията в екипажа и фронтовият бит. Надявам се, че книгата показва истинското лице на войната.